

PRERREXURDIMENTO

FRANCISCO AÑÓN

Amor apresurado

Miráchesme, miréiche, nos miramos;
Sorríchesme, sorrinme, os dous sorrimos;
N'os nosos ollos nosa imaxen vimos:
Ti n'os meus, eu n'os teus nos retratamos,

Desde entonces d'amor nos abrazamos;
Un mesmo gusto ou pena os dous sentimos,
E anque a paraxes diferentes imos,
Decote n'o camiño tropezamos.

Xa que d'o corazón libres dispomos,
Ós páxaros d'os bosques imitemos,
Que os niños fan entre ramaxe e gomos;

Nosa doce ventura apresuremos,
Que a vida é curta e responsables somos
D'o tempo tan precioso que perdemos.

Añón Paz, Francisco, *Poesías Galegas*, A Coruña, Publicacións da Real Academia Galega, 1966.

A Galicia

Ay esperta, adorada Galicia,
D'ese sono en q'estás debruzada;
D'o teu rico porvir a alborada
Po-l'o Ceo enxergándose vay.
Xa cantando os teus fillos te chaman,
E c'os brazos en cruz se espreguizan...
Malpocados! O q'eles cobizan
É un bico d'os labios d'a Nay.

D'ese chan venturoso arrincado
Pol'a man d'o meu negro destino,
Hastra mesmo soñando maxino

Eses campos risoños cruzar.

E correr po-l'as hortas e prados,
Onde leda pasou miña infancia,
Respirando a suave fragancia
De xasmin, caravel, azahar.

Cóido ver esas rias serenas,
Escumando con barcos veleiros,
E cantares oir feiticeiros,
Que en ningures tan doces oín.

Inda creo sentir as labercas,
Que pineiran n'os aires cantando,
Cando o sol vay as nubes pintando
D'amarelo, de lume e carmin.

O través d'aguzados penedos
Penso ver empinados petoutos,
Viñas, hortas, devsas e soutos,
Q'apouvigan os ventos d'o Sul.

E saltando regueiros e valos,
Cata xa outros bós horizontes,
Outros veigas, mariñas e montes,
Que se perden n'a brétema azul.

Soño ahí q'entre verdes pereiras
Fouliadas alegres escoito,
Cando o Ceo se reviste de loito
N'as poéticas noites d'o bran.

E q'en medio de nenas garridas
Canta un mozo con voz pracenteira,
Para o lado tumbada a monteira,
Un-a orella tapando c'a man.

Eu soñey ver n'a cume d'o Pindo,
Adornados de mirto e loureiros,
Escritores poetas guerreiros,
Que sorrindo se daban a man.

Eran eses os fillos mais caros,
Que d'a Patria aumentaron a gloria:

Os seus nomes n'os fastos d'a historia
Con diamante grabados serán.

E dimpois un-a endrómena rara
Vin moverse con agoa fervente
E silvando com'unha serpente,
Como un lóstrego os campos cruzou.

Era aquel o porvir que xa soa
E d'as probes aldeas fay vilas...
Adios cantos e Musas tranquilas!
O imperio d'a industria empezou.

Acordey... O meu soño dourado,
Como fume pasou de repente,
E magoado o meu peito se sente
De soidades e amor palpar.

Marmurey- iadorada Galicia!...
(E d'os ollos chovíanme as bágoas).
¡Quén pudera beber tuas agoas,
E teus aires feliz respirar!!!

De ti lonxe, querido corruncho,
Eu morréndome estou d'amargura,
Como a froita que vay xa madura,
E entre silvas o vento guindou.

¡Teño envidia d'a libre andoriña,
Q'ahí chega por todo-l'os mayos!...
¡Teño envidia d'as nubes e rayos,
Q'o Sudeste a esas terras levou!...

A ti voa entre ardentes suspiros,
Sobre as trémulas alas d'o vento,
A soidade d'o meu pensamento,
Que decote cravado está en ti!!

Por diversos países que eu vaya,
Ti serás miña doce memoria...
¡Mesmo entrar non quixera n'a gloria
Sin primeiro pasar por ahí!!!

REXURDIMENTO

ROSALÍA DE CASTRO

*Adiós, ríos; adiós, fontes;
adiós, regatos pequenos;
adiós, vista dos meus ollos:
non sei cando nos veremos.*

*Miña terra, miña terra,
terra donde me eu criei,
hortiña que quero tanto,
figueiriñas que prantei,*

*prados, ríos, arboredas,
pinares que move o vento,
paxariños piadores,
casiña do meu contento,*

*muíño dos castañares,
noites craras de luar,
campaniñas trimbadoras
da igrexiña do lugar,*

*amoriñas das silveiras
que eu lle daba ó meu amor,
caminiños antre o millo,
¡adiós, para sempre adiós!*

*¡Adiós gloria! ¡Adiós contento,
¡Deixo a casa onde nacín,
deixo a aldea que conoso
por un mundo que non vin!*

Deixo amigos por extraños,

*deixo a veiga polo mar,
deixo, en fin, canto ben quero...
¡quen pudera no o deixar...!*

.....

*Mais son probe e, ¡mal pecado!,
a miña terra n'é miña,
que hastra lle dan de prestado
a beira por que camiña
ó que naceu desdichado.*

*Téñovos, pois, que deixar,
hortiña que tanto ameí,
fogueiriña do meu lar,
arboriños que pranteí,
fontiña do cabañar.*

*Adiós, adiós, que me vou,
herbiñas do camposanto,
donde meu pai se enterrou,
herbiñas que biquei tanto,
terriña que nos criou.*

*Adiós Virxe da Asunción,
branca com'un serafín:
lévovos no corasón;
pedídelles a Dios por min,
miña Virxe da Asunción.*

*Xa se oíen lonxe, moi lonxe,
as campanas do Pomar;
para min, ¡ai!, coitadiño,
nunca máis han de tocar.*

*Xa se oíen lonxe, máis lonxe...
Cada balada é un dolor;
voume soio, sin arrimo...
Miña terra, ¡adiós!, ¡adiós!*

¡Adiós tamén, queridiña...!

*¡Adiós por sempre quizais...!
Dígoche este adiós chorando
desde a beiriña do mar.*

*Non me olvides, queridiña,
si morro de soidás
tantas légoas mar adentro...
¡Miña casiña!, ¡meu lar!*

Rosalía de Castro (1996). Cantares Gallegos. (Vigo: A Nosa Terra)

*Castellanos de Castilla,
tratade ben ós gallegos;
cando van, van como rosas;
cando vén, vén como negros.*

*-Cando foi, iba sorrindo;
cando veu, viña morrendo;
a luciña dos meus ollos,
o amantiño do meu peito.*

*Aquel máis que neve branco,
aquél de dosuras cheio,
aquél por quen eu vivía
e sin quen vivir non quero.*

*Foi a Castilla por pan,
e saramagos lle deron;
déronlle fel por bebida,
peniñas por alimento.*

*Déronlle, en fin, canto amargo
ten a vida no seu seo...
¡Castellanos, castellanos,
tendes corazón de ferro!*

*¡Ai!, no meu corazonciño
xa non pode haber contento,
que está de dolor ferido,
que está de loito cuberto.*

Morréu aquel que eu quería,
e para min n'hai consuelo:
sólo hai para min, Castilla,
a mala lei que che teño.

Premita Dios, castellanos,
castellanos que aborreso,
que antes os gallegos morran
que ir a pedirvos sustento.

Pois tan mal corazón tendes,
secos fillos do deserto,
que si amargo pan vos ganan,
dádesllo envolto en veneno.

Aló van, malpocadiños,
todos de esperanzas cheios,
e volven, ¡ai!, sin ventura,
con un caudal de despresos.

Van probes e tornas probes,
van sans e tornan enfermos,
que anque eles on como rosas,
tratádelos como negros.

¡Castellanos de Castilla,
tendes o corazón de aceiro,
alma como as penas dura,
e sin entrañas o peito!

En trós de palla sentados,
sin fundamentos, soberbos,
pensás que os nosos filliños
para servirvos naceron.

E nunca tan torpe idea,
tan criminal pensamento
coupo en máis fatuas cabezas
nin en máis fatuos sentimentos.

Que Castilla e castellanos,
todos nun montón a eito,
non valen o que unha herbiña
destes nosos campos frescos.

Sólo pesoñosas charcas
detidas no ardente suelo,
tes, Castilla, que humedezan
esos teos labios sedentos.

Que o mar deixóute olvidada
e lonxe de ti correron
as brandas auguas que traen
de prantas cen semilleiros.

Nin arbres que che den sombra,
nin sombra que preste alento...
Llanura e sempre llanura,
deserto e sempre deserto.

Esto che tocóu, coitada,
por herencia no universo;
¡miserable fanfarrona...!
triste herencia foi por certo.

En verdad non hai, Castilla,
nada como ti tan feio,
que aínda mellor que Castilla
valera dicir inferno.

¿Por qué aló foches, meu ben?
¿Nunca tal houberas feito!
¡Trocar campiños frolidos
por tristes campos sin rego!

¡Trocar tan craras fontiñas,
ríos tan murmuradeiros
por seco polvo que nunca
mollan as bágoas do ceo!

Mais, ¡ai!, de onde a min te foches

sin dor do meu sentimento,
i aló a vida che quitaron,
aló a mortíña che deron.

Morreches, meu quiridiño,
e para min n'hai consuelo,
que onde antes te vía, agora
xa sólo unha tomba vexo.

Triste como a mesma noite,
farto de dolor o peito,
pídolle a Dios que me mate,
porque xa vivir non quero.

Mais en tanto non me mata,
castellanos que aborreso,
hei, para vergonza vosa,
heivos de cantar xemendo:

*¡Castellanos de Castilla,
tratade ben aos gallegos;
cando van, van como rosas;
cando vén, vén como negros!*

Cantares Gallegos. Rosalía de Castro

Probe Galicia, non debes
chamarte nunca española,
que España de ti se olvida
cando eres, ¡ai!, tan hermosa.
Cal si na infamia naceras,
torpe, de ti se avergonza,
i a nai que un fillo despreza
nai sin corazón se noma.
Naide por que te levantes
che alarga a man bondadosa;
naide os teus prantos erixuga,
i homilde choras e choras.
Galicia, ti non tes patria,
ti vives no mundo soia,
i a prole fecunda túa

se espalla en errantes hordas,
mentras triste e solitaria
tendida na verde alfombra
ó mar esperanzas pides,
de Dios a esperanza imploras.
Por eso anque en son de festa
alegre á gaitiña se oia,
eu podo decirche:
Non canta, que chora.
Cantares Gallegos. Rosalía de Castro

Unha vez tiven un cravo
cravado no corazón,
i eu non me acordo xa se era aquel cravo
de ouro, de ferro ou de amor.
Soio sei que me fixo un mal tan fondo,
que tanto me atormentou,
que eu día e noite sin cesar choraba
cal chorou Madanela na pasión.
“Señor, que todo o podedes
-pedínlle unha vez a Dios-
daime valor para arrincar dun golpe
cravo de tal condición”.
E doumo Dios, arrinqueino,
mais...¿quen pensara...? Despois
xa non sentin máis tormentos
nin soupen que era delor;
soupen só que non sei que me faltaba
en donde o cravo faltou,
e seica, seica tiven soidades
daquela pena...¡Bon Dios!
Este barro mortal que envolve o espírito
¡quen o entenderá, Señor...!

Rosalía de Castro (1993). *Follas Novas*. (Vigo: Galaxia)

Cando penso que te fuches,
negra sombra que m' asombras,
ó pé dos meus cabezales
tornas facéndome mofa.
Cando maxino qu' es ida,
no mesmo sol te m' amostras,
i eres a estrela que brila,
i eres o vento que zoa.
Si cantan, es ti que cantas;
si choran, es ti que choras;
i es o marmurio do río,
i es a noite i es a aurora.
En todo estás e ti es todo
pra min i en min mesma moras,
nin m' abandonarás nunca,
sombra que sempre m' asombras.

Rosalía de Castro (1993) *Follas Novas* (Vigo: Galaxia)

Tecín soia a miña tea,
sembrei soia o meu nabal,
soia vou por leña ó monte,
soia a vexo arder no lar.
Nin na fonte nin no prado,
así morra coa carrax,
el non ha de virm'a erguer,
el xa non me pousará.
¡Que tristeza! O vento soa,
canta o grilo ó seu compás...
Ferve o pote... mais, meu caldo,
soíña t'hei de cear.
Cala, rula, os teus arrulos
ganas de morrer me dan;
cala, grilo, que si cantas,
sinto negras soñadas.
O meu homiño perdeuse,
ninguén sabe en onde vai...

Anduriña que pasache
con el as ondas do mar;
anduriña, voa, voa,
ven e dime ond'está.

Rosalía de Castro (1993). *Follas Novas*. (Vigo: Galaxia)

CURROS ENRÍQUEZ

Cántiga

No xardín unha noite sentada
ó refrexo do branco luar,
unha nena choraba sin trégoas
os desdén dun ingrato galán.
I a coitada entre queixas decía:
"Xa no mundo non teño a ninguén,
vou morrer e non ven os meus ollos
os ollos do meu doce ben".

Os seus ecos de malenconía
camiñaban na alas do vento,
_ _ _ i o lamento
_ _ _ repetía:
"Vou morrer e non ven ó meu ben!"

Lonxe dela, de pé sobre a popa
dun aleve negreiro vapor,
emigrado, camiño de América
vai o probe, infelís amador.

I ó mirar as xentís anduriñas
cara a terra que deixa cruzar:
"Quen pudera dar volta _pensaba_,
quen pudera convosco voar!..."

Mais as aves i o buque fuxían
sin ouír seus amargos lamentos;
_ _ _ sólo os ventos
_ _ _ repetían:
"¡Quen pudera convosco voar!"

Noites craras, de aromas e lúa,
desde entón ¡que tristeza en vós hai
prós que viron chorar unha nena,
prós que viron un barco marchar!...

Dun amor celestial, verdadeiro,
quedou sólo, de bágoas a proba,
___ unha cova
___ nun outeiro
i on cadavre no fondo do mar.

Curros Enríquez, Manuel (1992): *Poesía galega completa*. (Vigo: Ed. Galaxia)

Ai!

¿Como foi?... —Eu topábame fora
cando as negras vixigas lle deron;
polo aramio súa nai avisoume
i eu vinme correndo.

¡Coitadiño! Sintindo os meus pasos,
revolveu cara a min os seus ollos.
Non me viu... e chorou... ¡ai!, xa os tiña
ceguiños de todo.

Non me acordo que tempo me estiven
sobre o berce de dor debrozado;
sólo sei que me erguín co meu neno
sin vida nos brazos...

Volvoreta de aliñas douradas
que te pousas no berce valeiro,
pois por el me preguntas, xa sabes
qué foi do meu neno.

Curros Enríquez, Manuel (1992): *Poesía galega completa*.

A Rosalía

Do mar pola orela
mireina pasar,
na frente unha estrela,
no bico un cantar.
E vina tan soia
na noite sin fin,
¡que inda recei pola probe da tola
eu, que non teño quen rece por min!

A musa dos pobos
que vin pasar eu,
comesta dos lobos,
comesta se veu...
Os ósos son dela
que vades gardar.
¡Ai, dos que levan na frente unha estrela!
¡Ai, dos que levan no bico un cantar!

Curros Enríquez, Manuel (1992). *Poesía galega completa*. Vigo: Ed. Galaxia

O maio

Aquí vén o maio
de frores cuberto...
puxéronse á porta
cantándome os nenos;
i os puchos furados
pra min estendendo,
pedíronme crocas
dos meus castiñeiros.

Pasai, rapaciños,
calados e quedos;
que o que é polo de hoxe
que darvos non teño.
Eu sónvo-lo probe
do pobo gallego:
pra min non hai maio,
¡pra min sempre é inverno!...

Cando eu me atopare
de donos liberto
i o pan non me quiten
trabucos e préstemos,
e como os do abade
frorezan meus eidos,
chegado habrá entonces
o maio que eu quero.

¿Queredes castañas
dos meus castiñeiros?...
Cantádeme un maio
sin bruxas nin demos:
un maio sin segas,
usuras nin preitos,
sin quintas, nin portas,
nin foros, nin cregos.

Curros Enríquez, Manuel (1996) *Aires da miña terra* (Vigo: AS-PG)

NA CHEGADA A OURENSE DA PRIMEIRA LOCOMOTORA (1881)

I

Velaí ven, velaí ven avantando
comaros e corgas, e vales, e cerros.
¡Vinde vela, mociños e mozas!
¡Saludaina, rapaces e vellos!
Por onde ela pasa
fecunda os terreos,
espértanse os homes,
frolecen os eidos.
Velaí ven, velaí ven tan oupada,
tan milagrosiña, con paso tan meigo,
que parece unha Nosa Señora,
unha Nosa Señora de ferro.
Tras dela non veñen
abades nin cregos;
mais vén a fartura
¡i a luz i o progreso!

II

Catedral, demagogo de pedra,

dun pobo fanático erguida no medio,
repinica esas chocas campanas
en sinal de alegría e contento.
Asocia esas voces
ó son dos pandeiros,
¡ás santas surrisas
de terras e ceos!
E ti, río dos grandes destinos,
que os himnos ensaias dos trunfos ibéricos,
requeimáda-las fauces de sede
vén o monstro a beber no teu seo.
Bon samaritano,
dálle auga ó sedento;
que a máquena é o Cristo
dos tempos modernos

Nouturnio

Da aldea lexana fumegan as tellas;
detrás dos petoutos vai pódose o sol;
retornan prós eidos coa noite as ovellas
tiscando nas beiras o céspede mol.

Un vello, arrimado nun pau de sanguíño,
o monte atravesa de cara ó piñar.
Vai canso; unha pedra topou no camiño
e nela sentouse pra folgos tomar.

-¡Ai! -dixo-, ¡que triste!
¡que triste eu estou!
I on sapo, que oía,
repuxo: -¡Cro, cro!

¡As ánemas tocan!... Tal noite como esta
queimouseme a casa, morreume a muller;
ardeume a xugada na corte, i a besta,
na terra a semente botouse a perder.

Vendín prós trabucos baceiros e horas
e vou polo mundo de entón a pedir;
mais cando non topo pechadas as portas
os cans saíenme a elas e fanme fuxir.

-Canta, sapo, canta;
ti i eu ¡somos dous!...
I o sapo, choroso,
cantaba: -¡Cro, cro!

Soliños estamos entrambos na terra,
mais nela un buraco tialcontras i eu non;
a ti non te morden os ventos da serra,
i a min as entranas i os ósos me ron.

Ti, nado nos montes, nos montes esperas,
decote cantando, teu térmeno ver;
eu, nado entre os homes, dormendo entre as feras,
e morte non acho, si quero morrer.

-Xa tocan... Recemos
que dicen q' hay Dios!...
El reza y-o sapo
cantaba:—¡Cró, cró!

A noite cerraba, y-o rayo d'a lua
n'as lívidas cumes comenza á brilar;
curisco que tolle n'os álbores brua
y-escóitase ó lexos o lobo ouvear.

O probe d'o vello, c'os anos cangado,
erguéuse d'a pedra y-o pau recadou;
viróu par'os ceos o puño pechado
e car' ós touzáles rosmando marchóu...

C'os ollos seguíndo-o
n'a escura extensión,
o sapo quedóuse
cantando:—¡Cró, cró!

Curros Enríquez, M., (1880) Aires da miña terra.

EDUARDO PONDAL

Os pinos

Que din os rumorosos,
na costa verdecente,
ó raio transparente
do prácido lüar...?
¿Que din as altas copas
d'escuro arume harpado
co seu ben compasado,
monótono fungar...?

“Do teu verdor cingido
e de benignos astros,

confín dos verdes castros
e valeroso clan,
non des a esquecemento
da injuria o rudo encono;
desperta do teu sono,
fogar de Breogán.

Os boos e generosos
a nosa voz entenden,
e con arroubo atenden
o noso rouco son;
mas sós os ignorantes
e férridos e duros,
imbéciles e escuros,
non os entenden, non.

Os tempos son chegados
dos bardos das edades,
qu'as vosas vaguedades
cumprido fin terán;
pois donde quer, gigante,
a nosa voz pregoa
a redenzón da boa
nazón de Breogán.

Pondal, Eduardo (2001) *Poesía galega completa*

Falade Galego

Miniñas da Cruña,
d' amabre despejo,
de falas graciosas
e pasos ligeiros,
deixá de Castilla
os duros acentos:
falade, miniñas,
falade gallego.

Cand' é que vos ouzo,
a patria esquecendo,

falar esas duras
palabras de ferro,
non sei o que sufro,
non sei o que peno:
falade, miniñas,
falade gallego.

Mas cando falades
nos patrios acentos,
envoltos no voso
angélico alento,
parece que escuito
un canto do ceo:
falade, miniñas,
falade gallego.

Pondal, Eduardo (2001). *Poesía galega completa I*

A lingua

A lingua tiveran
por lingua d'escravos;
esqueceran os patrios acentos,
suidosos e brandos.

Dos propios acentos
tiveran vergonza;
de cautivos falaran palabras,
de servos e ilotas.

Deixaran os doces
acentos jocundos
por estrañas palabras de servos,
ignaros e escuros.

A nai, afrigida
da escura miseria,
os propios tomara
por gente estrangeira,
e espantada escuitara dos fillos

a plática serva.

Pondal, Eduardo (1995). *Poesía galega completa*.